

Recenzja

**ks. Patryk Antoni Szymański, *Odpowiedzialność wiernych świeckich za Eucharystię w polskim ustawodawstwie synodalnym w latach 1983-2012*,
Lublin 2022.**

Tematem recenzowanej rozprawy doktorskiej jest odpowiedzialność wiernych świeckich za Eucharystię w ujęciu polskiego ustawodawstwa synodalnego. Kościół dzięki Eucharystii żyje, czerpiąc duchową siłę do pełnienia misji powierzonej mu przez Jezusa Chrystusa. Uczestnicząc we Mszy św. i przyjmując Ciało Chrystusa wierni uobecniają jedność Ludu Bożego, umacniając i wzbogacając Kościół. Stąd problematyka dotycząca Eucharystii jest zazwyczaj obecna w uchwałach synodów odbywających się w Kościele, w tym również w polskim.

Oceniając dysertację należy zauważyć, że jej struktura jest logiczna i merytoryczna. Praca składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia, wykazu skrótów, bibliografii oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Zawiera 550 stron. Rozdziały wynikają niejako z siebie - późniejszy z wcześniejszego, wzajemnie się uzupełniając. Doktorant prezentuje najpierw podmioty odpowiedzialne za kierowanie liturgią i szafarzy Eucharystii, przechodząc następnie do podstaw teologiczno-prawnych odpowiedzialności wiernych za Eucharystię. W dalszej kolejności analizuje przepisy wiążące się już wprost z odpowiedzialnością świeckich za uczestnictwo we Mszy św., przyjmowanie i udzielanie Komunii św. oraz kult Eucharystii poza Mszą.

Temat pracy można uznać za interesujący, poruszający kwestie niezwykle ważne i aktualne dla życia współczesnego Kościoła w Polsce. Wydaje się, że Autor mógł lepiej uzasadnić, dlaczego okres analizowany w jego dysertacji kończy się na roku 2012. Tak jak to już zostało przytoczone, pierwszy z rozdziałów dotyczy podmiotów odpowiedzialnych za kierowanie liturgią. Są nimi Stolica Apostolska, biskupi diecezjalni i konferencje biskupów. Celebracją Eucharystii kieruje w powierzonej sobie diecezji biskup diecezjalny, a na poziomach niższych prezbiterzy z

pomocą diakonów. Rozdział pierwszy niejako wprowadza w później omawianą tematykę, zakreślając pola odpowiedzialności za sprawowanie liturgii mszalnej, w której uczestniczyć mogą także wierni świeccy.

Kolejny natomiast odnosi się już do podstaw teologiczno-prawnych odpowiedzialności za Eucharystię interesującej nas grupy wiernych. Doktorant słusznie zauważa, że podstawy te wzajemnie się przenikają (tak jak i cała teologia liturgii z prawem kanonicznym). Sakrament chrztu włącza człowieka do Kościoła, otwierając drogę do Eucharystii i zobowiązując do odpowiedzialności za Nią. Eucharystia jest przyczyną sprawczą istnienia i działalności Kościoła, a wierni świeccy są podczas Mszy św. nie tylko widzami, ale posiadają w liturgii wyznaczony przez Wspólnotę czynny udział. Z przyjęcia chrztu wypływają konkretne prawa i obowiązki w Kościele, w tym również odpowiedzialność za tę Wspólnotę. Prawa i obowiązki są zróżnicowane ze względu na właściwą każdemu pozycję i zadanie w realizacji misji Kościoła. Znajomość i poszanowanie praw i obowiązków osób świeckich i duchownych stanowi podstawę właściwej i owocnej współodpowiedzialności za realizację misji Kościoła, w tym również za Eucharystię.

W rozdziale trzecim doktorant analizuje już konkretne przepisy dotyczące odpowiedzialności wiernych świeckich za uczestnictwo we Mszy św. Są zatem najpierw osobiście odpowiedzialni za wypełnianie obowiązku uczestniczenia w Eucharystii. Posiadają również obowiązek wdrażania dzieci i młodzieży do podjęcia stałego obowiązku uczestnictwa we Mszy. Odpowiedzialność ta spoczywa szczególnie na rodzicach, katechetach, czy osobach działających w parafialnych zespołach liturgicznych. Omawiana odpowiedzialność dotyczy też przygotowania się do Mszy św., przykładowo przez zapoznawanie się z czytaniem mszalnym, okresie skupienia bezpośrednio przed liturgią, post eucharystyczny czy modlitwę. Samo uczestnictwo w liturgii mszalnej ma być świadome, czynne, pełne, pobożne i owocne. Odpowiedzialność za Eucharystię domaga się zaangażowania wiernych świeckich w posługach i funkcjach liturgicznych, wynikających z uczestnictwa w kapłaństwie wspólnym. Osoby spełniające poszczególne funkcje liturgiczne muszą być do nich przygotowane. Natomiast odpowiednio dysponowanym wiernym świeckim mężczyznom można udzielić na stałe posług lektoratu i akolitu.

Ustawodawcy synodalni wymieniają również inne funkcje liturgiczne świeckich: nadzwyczajny szafarz Komunii św., ministrant, komentator, ceremoniarz, psalterzysta, muzyk, organista, zakrystianin. Od osób je pełniących wymaga się stałej formacji i doskonalenia warsztatu. Wśród dokumentów synodalnych znalazły się także regulaminy, karty instrukcje i statuty dedykowane osobom odpowiedzialnym za muzykę liturgiczną. Prawodawstwo synodalne docenia w szczególny sposób osobę zakrystianina, niezbędną dla należytego przygotowania i sprawowania Mszy św. i ochrony Najświętszego Sakramentu w tabernakulum poprzez troskę o klucz do tego miejsca.

Ważną rolę w procesie budzenia odpowiedzialności za właściwe uczestnictwo i wypełnianie funkcji liturgicznych pełnią animatorzy liturgiczni. Inną płaszczyzną odpowiedzialności świeckich za omawiany sakrament jest przestrzeganie norm liturgicznych, w tym poprzez właściwe zachowywanie jednolitych postaw i gestów liturgicznych, będących znakiem jedności członków modlącej się wspólnoty. Powinni też uczestniczyć na różne sposoby w stałej formacji liturgicznej.

Odpowiedzialność za przyjmowanie i udzielanie Komunii św. stała się przedmiotem rozważań w czwartym rozdziale recenzowanej dysertacji. Analiza prawodawstwa synodalnego w tym zakresie doprowadziła autora do kolejnych wniosków. Wierni świeccy są odpowiedzialni za przyjmowanie Eucharystii po odpowiednim przygotowaniu i spełnieniu przepisanych prawem warunków. Rodzice powinni przeprowadzić rozeznanie, czy ich dziecko może i powinno już przystąpić do pierwszej Komunii i zostało do tego należycie przygotowane. W tym miejscu ustawodawcy mocno akcentują odpowiedzialność rodziców i całej rodziny za przygotowanie dziecka oraz obowiązek współpracy w realizacji tego zadania z parafią i katechetami. Odpowiednio uformowane osoby świeckie, wywodzące się z grup formacyjnych mogą partycypować w przygotowaniu dzieci, które w warunkach polskich odbywa się zarówno w parafii, jak i szkole.

Wierni są odpowiedzialni za godne przyjmowanie Komunii św., wcześniej dokonując samooceny, czy aktualnie znajdują się w stanie łaski uświęcającej. W konkretnych i wyjątkowych sytuacjach osoby rozwiedzione, żyjące w nowych

związkach, mogą być dopuszczane do Komunii św. Szczególną odpowiedzialność za Eucharystię ponoszą dopuszczeni do posługi nadzwyczajnych szafarzy Komunii.

W ostatnim z rozdziałów doktorant analizuje przepisy synodalne dotyczące odpowiedzialności wiernych świeckich za kult Eucharystii poza Mszą św. Świeccy nie mogą czuć się tylko biernymi odbiorcami kultu eucharystycznego, ale odpowiadać za propagowanie, współorganizowanie i animację pozamszanych form kultu. Szczególnie powinni podtrzymywać i propagować adorację przed Najświętszym Sakramentem, kultywując tradycyjne i sprawdzone jej formy, poświęcać więcej czasu i uwagi adoracji eucharystycznej poza Mszą św. np. przez praktykowanie nawiedzenia świątyni. Szczególnie uroczystym wyrazem omawianego kultu są kongresy eucharystyczne, których przygotowanie i prowadzenie nie jest możliwe bez znacznego zaangażowania wiernych świeckich.

Należy podkreślić, że poszczególne rozdziały recenzowanej rozprawy doktorskiej kończą się obszernymi i trafnie skonstruowanymi wnioskami. Normy synodalne zostały poprzedzone wprowadzeniami historycznymi dotyczącymi obowiązującego obecnie w wcześniej prawa kanonicznego. Jest to niewątpliwie znaczący walor recenzowanej pracy. Należy również podkreślić, że pisząc rozprawę Autor ustrzegł się błędu powielanego przez niektórych polskich teologów i kanonistów (szczególnie przed paru laty), polegającego na stosowaniu terminu „kapłaństwo powszechne”. Aktualnie jako trafniejszy jest w Polsce stosowany termin „kapłaństwo wspólne” i właśnie taki konsekwentnie pojawia się w pracy doktorskiej.

W zakończeniu Doktorant przedstawia swoje postulaty *de lege ferenda*. Są one bardzo ciekawe, trafne, podnoszące walor praktyczny dysertacji. Należy do nich wnioski, aby: powszechna praktyką w parafiach była stała posługa lektoratu i akolitu świeckich, rozpoczęcie pełnienia funkcji organisty i zakrystianina wiązało się z uroczystym obrzędem, wprowadzono stałą praktykę niedzielno-święteczną zanoszenia przez nadzwyczajnych szafarzy - Komunii św. - do osób chorych i starszych oraz by nie „dołączać” celebracji Mszy do świeckich wydarzeń, ale czynić z niej centrum takiego obchodu. Autor postuluje również wprowadzenie do prawa synodalnego warunków przyjmowania Eucharystii w ramach „*communicatio in saris*”, czy też uregulowań certyfikacji i otrzymywania pozwoleń na wypiek hostii i

produkcję wina mszalnego oraz wskazywania piekarni produkujących hostie do użytku mszalnego.

Doktorant umieścił na końcu swojego dzieła obszerną, rzetelnie sporządzoną bibliografię.

Każde dzieło ludzkie posiada też swoje wady i niedociągnięcia. Do takowych można zaliczyć zbyt obszerny wstęp, w którym nie trzeba było podawać aż tak dużej ilości słownikowych określeń pojęcia „odpowiedzialność”. We wstępie jest również zbyt dużo norm dotyczących synodów i dołączonych do nich przypisów. Cytując kan. 838 par. 3 Autor recenzowanej pracy pisze o zobowiązaniu konferencji biskupów do tłumaczeń ksiąg liturgicznych na języki narodowe po dokonaniu odpowiednich akomodacji. (s. 52) Natomiast w rzeczywistości konferencje dokonują adaptacji liturgicznych, natomiast celebransi liturgii akomodacji, o czym Autor wspomina później prawidłowo.(s. 55; s. 72)

Pisząc o obowiązku uczestnictwa we Msza w uroczystość Objawienia Pańskiego według uchwał I Synodu Diecezji Opolskiej wspomina dekret KEP z 1965 r. o udzielaniu dyspensy od tego obowiązku. Szkoda że został w tym miejscu dodany komentarz o zmianie sytuacji prawnej w związku z wprowadzeniem przez władze państwowe dnia wolnego od pracy w dniu 6 stycznia i w związku z tym dezaktualizacji przyczyny udzielenia wspomnianej dyspensy.

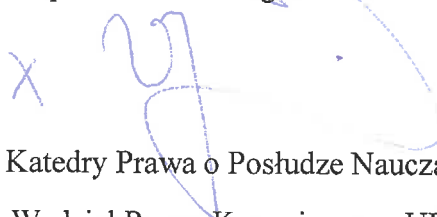
W bibliografii należało zmienić kolejność zestawienia kilku dokumentów: nie Arcybiskup St. Dziwisz Metropolita Krakowski, List do muzyków..., tylko: Dziwisz S., Arcybiskup Metropolita..., a także nie Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o muzyce..., tylko: Konferencja Episkopatu Polski, Instrukcja o... (s. 508)

Ponadto wyrażenia „Msza Święta” , „Komunia Święta”, pisze się z dużych liter, w przeciwieństwie do „Msza św.”, „Komunia św.” Prawidłowa polska pisownia wszystkich kodeksów jest następująca: „Kodeks prawa kanonicznego”, inaczej niż w pisowni łacińskiej: „Codex Iuris Canonici”. Zasady te zostały ustalone przez Radę Języka Polskiego przy PAN i opublikowane w książce „Zasady pisowni słownictwa religijnego” z 2005 r. Doktoranta usprawiedliwia w tym przypadku prawie powszechna nieznamość tych kwestii w środowisku kanonistów i niewłaściwa pisownia w bardzo wielu publikacjach naukowych uznanych autorów.

Wspomniane powyżej mankamenty są jednak mało znaczące i ostatecznie nie wpływają na pozytywną ocenę recenzowanej pracy.

Reasumując stwierdzam, że rozprawa doktorska ks. Patryka Antoniego Szymańskiego, zatytułowana „Odpowiedzialność wiernych świeckich za Eucharystię w polskim prawie synodalnym w latach 1983-2012” spełnia wymogi określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, ze zm. w związku z art. 179 ust. 2 i ust. 3 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku i par. 24 ust. 2 Statutu KUL, konieczne do nadania stopnia doktora. Równocześnie wnoszę o podjęcie kolejnych kroków, wymaganych w celu kontynuacji przewodu doktorskiego ks. Szymańskiego.

ks.prof. dr hab. Zbigniew Janczewski

kierownik Katedry Prawa o Posłudze Nauczania i Uświęcania
Wydział Prawa Kanonicznego UKSW